

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Газета 1966 йил
1 июлдан
чиқа бошлаган

ШАҲАР ИЖТИМОЙ - СИЁСИЙ ГАЗЕТАСИ

№ 17 (10.322)

2005 ЙИЛ 26 ЯНВАРЬ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
ҚАРОРИ

XVI саҳоси
Барча маълумотлардан
олинган сўнгги хабарлар

«СИҲАТ-САЛОМАТЛИК ЙИЛИ» ДАВЛАТ ДАСТУРИ ТЎҒРИСИДА

Жамиятда соғлом турмуш тарзини янада шакллантиришга, аҳоли саломатлигини мустаҳкамлашга, жисмоний соғлом ва маънавий бой ёш авлодни тарбиялашга, фуқароларнинг жисмоний тарбия ва спорт билан фаол шуғулланишга кенг жалб этилишини таъминлашга йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида, шунингдек 2005 йил Ўзбекистон Республикасида «Сиҳат-саломатлик йили» деб эълон қилинганлиги муносабати билан Вазирлар Маҳкамаси ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 15 декабрдаги Ф-2095-сон фармойиши билан ташкил этилган Республика комиссияси томонидан вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, жамоат ташкилотлари ва жамғармалар билан биргаликда ишлаб чиқилган «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастури тасдиқлансин.

«Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурининг иловада назарда тутилган тадбирларни тасдиқланган республика бюджетидан ва маҳаллий бюджетларда молиялаштиришнинг аниқ манбалари, бажарувчилар маблаглари билан таъминланганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

2. Куйидагилар «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурининг асосий мақсади вази-фалари ва йўналишлари ҳисоблансин: одамларда бебаҳо бойлик бўлган ўз соғлигини сақлашга тўғри ва масъулиятли муносабатда бўлиш, соғлом турмуш тарзини олиб бориш, ўз ҳаёт фаолиятини оқилона ташкил қилиш, зарарли одатлардан воз кечиш, соғлом бўлишга, жисмоний ва руҳий жиҳатдан уйғун камол топишга интилишга йўналтирилган ҳаётий фалсафани шакллантириш;

оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, она ва бола соғлигини мустаҳкамлаш, репродуктив саломатлигини яхшилаш, тиббий маданиятни ошириш ва оилада турмуш тарзини соғломлаштириш, жисмонан бақувват фарзандлар туғилишини ва уларни баркамол қилиб тарбиялашнинг таъминлаш лойиҳалари ва тадбирларини амалга ошириш;

аҳолининг, айниқса қишлоқ жойларда яшайдиган аҳолининг гигиена соҳасидаги билимлари ва маданиятини ошириш, санитария ва шахсий гигиена қоидаларининг аҳамияти ҳамда уларга риоя этиш зарурлиги ёш авлод чуқур англаб етишида ота-оналар ва педагоглар ролини кучайтириш; гивъданликка, чекишга, юкумли касалликлар, шу жумладан сил касаллиги ва ВИЧ/ОИТС тарқалишига қарши кураш бўйича аниқ мақсадга қаратилган фаолиятни ташкил этиш;

пенсияонерлар ва ногиронлар саломатлигини мустаҳкамлаш, уларга тиббий, са-

наторий-курорт ва коммунал-маиший хизмат курсатишни яхшилаш, кексаларнинг соғлом ва муносиб ҳаёт кечирishi учун зарур шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирларини янада кучайтириш;

аҳолининг кенг қатламлари фойдалана оладиган ва сифатли соғлиқни сақлаш тизимини яратиш, тиббиёт муассасаларининг моддий-техника базасини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, уларни замонавий ташхис ва тиббиёт асбоб-ускуналари билан жиҳозлаш чора-тадбирларини амалга ошириш;

тиббиёт кадрларини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш тизимини такомиллаштириш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилишга, экология нормаларини татбиқ этишга, аҳолини сифатли ичимлик сув билан таъминлашга йўналтирилган дастурларни амалга ошириш;

аҳоли кенг қатламларининг жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишини, айниқса болаларни спортга жалб этишни фаоллаштириш, мусобақалар, оммавий спорт ва соғломлаштириш тадбирларини ўтказишни ташкил этиш ишларини амалга ошириш;

соғлиқни сақлаш ходимларининг мураккаб ва масъулиятли меҳнатини моддий ҳамда маънавий жиҳатдан рағбатлантириш, кўрсатилаётган тиббий хизматларнинг мураккаблиги даражаси ва сифатига қараб меҳнатга табақалаштирилган ҳолда ҳақ тўлашни жорий этиш юзасидан аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш.

3. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурининг асосий қоидаларига мувофиқ 10 кун муддатда ҳудудий дастурлар ишлаб чиқсинлар ва уларнинг бажарилишини таъминласинлар.

4. «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурининг бажарилишини ташкил этиш ва мониторингини олиб бориш Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 15 декабрдаги Ф-2095-сон фармойишига мувофиқ ташкил этилган Республика ко-

миссиясига юклансин.

Республика комиссияси доирасида «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурининг асосий бўлимлари амалга оширилиши учун масъуллардан иборат Кенгаш тузилсин.

5. «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурида тасдиқланган тадбирларнинг бажарилишини назорат қилишнинг қуйидаги тизими белгилансин:

Кенгаш ҳар ойда тўпланади ва «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурига киритилган аниқ тадбирлар бўйича бажариш учун масъулларнинг ҳисоботини эшитади; Давлат дастури асосий бўлимларининг бажарилиши учун масъуллар ҳар чоракда Республика комиссияси мажлисларида дастур бўлимларининг бажарилиши тўғрисида ҳисобот берадилар;

Республика комиссияси (Ш.М.Мирзиёев) ҳар чорак якунлари бўйича ҳисобот даврдан кейинги ойнинг 5-кунигача Ўзбекистон Республикаси Президенти Девонига «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурида тасдиқланган топшириқларнинг бажарилиши тўғрисида ахборот тақдим этади.

Давлат дастури асосий бўлимларининг бажарилиши учун масъулларнинг ҳисоботларини тайёрлашда Вазирлар Маҳкамасининг Таълим, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий муҳофаза масалалари ахборот-таҳлил департаменти тегишли қўшимча ахборот тайёрлайди ва уни қўриб қиқш учун Республика комиссиясига киритади.

6. Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, «Узелерадио» компанияси, оммавий ахборот воситалари «Сиҳат-саломатлик йили» давлат дастурида назарда тутилган тадбирларнинг роли ва аҳамиятини кенг тушуниришни, турли даражада дастурнинг амалга оширилиши ва унинг натижалари мунтазам ёритиб борилишини таъминласинлар.

7. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.М.Мирзиёев зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2005 йил 25 январь

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг биринчи мажлиси очилиши тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг биринчи мажлиси 27 январь куни соат 10.00 да Тошкент шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг биносига очилади.

Ўзбекистон Республикаси
Марказий сайлов комиссияси

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг биринчи мажлиси очилиши тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг биринчи мажлиси 27 январь куни соат 15.00 да Тошкент шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг биносига очилади.

Ўзбекистон Республикаси
Марказий сайлов комиссияси

ПОЙТАХТНИНГ
Бир кун
Янгиликлар, воқеалар

ҚИССА
Сенатларда

● **МИРЗО** Улугбек туман ҳокимлигида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ги Фармонида белгиланган вазифаларнинг бажарилишига бағишлаб ўтказилган йиғилишда туман фаоллари иштирок этишди.

Тошкент шаҳар ҳокимлиги Матбуот хизмати ва ўз мухбирларимиз хабарларидан.

● **ХАМЗА** туман ҳокимлигида туман фаоллари, маҳаллалар оқсоқоллари, хотин-қизлар комиссиялари раислари иштирокида ўтказилган тадбир жамиятда аёллар фаолигини ошириш масалаларига бағишланди.

● **БУГУН** «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати Яққасарой туман Кенгаши аъзолари ҳамда тумандаги ўрта махсус касб-хунар таълими муассасаларининг «Қамолот» етакчилари вояга етмаган ёшлар, тарбияси оғир болалар фаолияти билан яқиндан танишиш мақсадида Тошкент шаҳар Ички ишлар бош бошқармаси хузуридаги вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш марказига боришди.

Мамлакатимизда

● Урганч шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Сиҳат-саломатлик йили» Давлат дастури шакллантириш борасидаги ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида» ги Фармойишдан келиб чиқадиган вазифалар юзасидан давра суҳбати бўлиб ўтди.

● Миср Араб Республикасининг Ўзбекистондаги элчихонаси Фан ва маданият марказида «Буюк ёзувчи Нажиб Маҳфуз ҳақида ўйлар» мавзусида адабий кеча ўтказилди.

● Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирилик хузуридаги Болалар спортни ривожлантириш жамғармаси томонидан Гекейли туманига 10 миллион сўмлик, Амударё туманига 4,5 миллион сўмлик спорт анжомлари топширилди.

● Фарғона туманида янги хусусий сифохона иш бошлади. «Хушноза» кўптармоқли фирмасига қарашли ушбу сифо маскани замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозланди.

● Қашқадарё вилояти, Чирочк туманидаги «Истиклол» паррандачилик очик турдаги акциядорлик жамияти қошида янги ишлаб чиқариш цехи фаолият бошлаши натижасида ўнлаб иш ўринлари ташкил этилди.

Жаҳонда

● Москвада дзюдо бўйича ўтказилган жаҳон суперкубоги босқичида Абдулла Тангриев финалда россиялик Александр Михайлин билан беллашди ва кумуш медал соҳиб бўлди.

● Абхазия парламенти мамлакат президенти Сергей Багапшин ўз вазифасини бажаришга киришишига бағишланган тантанали маросимни 12 февралда ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилди.

● Совутовчи суоқликнинг оқаётганлиги маълум бўлганидан сўнг АҚШнинг Мичиган штатида жойлашган атом электрстанциясидаги реактор фаолияти тўхта-тилди.

● 6 кундан буён тўхтамай ёғаётган ёмғир натижасида Саудия Арабистонида кўчалар, хонадонлар, дўконлар, маъмурий биноларнинг ертўллари сув билан тўлган, 29 киши ҳаётдан кўз юмган ва 17 киши турли даражадаги тан жароҳатлари олган.

Санъат

КУВНОК
ОПЕРЕТТА

Тошкент Давлат мусикали комедия (оперетта) театри спектакллари ҳар сафар томошабинлар томонидан қизиқиш уйғотиб келмоқда. Янги постановка қилинган оперетта ҳам яхши кутиб олинди.

«Холажон, мен уйланман» деб номланган бу кувнок спектакль ёзувчи Владимир Баграмов билан бастакор Алишер Икромов ижодий ҳамкорлигида юзага келди.

Бир қарашда латифага яқин воқеа бўлиб кўринсада, аслида унда оилавий ҳаётнинг жиддий муаммоси кўтарилган.

Шўхчан мусика оҳангларига бой бўлган мазкур сахна асарига театрнинг Фируз Мақсудов, Валентина Митрофанова, Динора Миняева каби истеъдодли актёрлари бош ролларни ижро этганлар.

ФИЛЬМНИНГ
МАНТИҚИЙ
ДАВОМИ

Республикада яратилаётган қатор бадий фильмлар ўз мавзуси ва кўтарган жиддий муаммолари билан ҳам томошабинлар эътиборини ўзига тортмоқда. «Сарвиноз» бадий фильми ҳам кўпга муҳлисларда шундай таассурот қолдирди.

Айниқса постановка воқеаларининг ривожини, қахрамонлари тақдири каби мулоҳазаларга сабаб бўлди. Буни инобатга олиб, ижодкорлар мантиқий давоми сифатида навбатдаги фильмини суратга олишга киришди.

«Бахт учун миллионлар» деган номда суратга олинаётган мазкур экран асарига таниқли актёрлар асосий ролларни ижро этмоқдалар. Ота образини эса Ўзбекистон халқ артисти Эркин Комилов яратмоқда.

Янги картина тез кунда суратга олиб бўлинади.

Акбар АЛИЕВ

Маънавият

КУТУБХОНА
НАШРИЁТИ

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасида кўпга китоблар сақланаёттир. Ана шу бебаҳо хазинадан ўрин олган адабиётлар орасида кутубхоначиликка доир нашрлар ҳам анчагина.

Бу хил тўпламларни чоп этиш учун зиё маскани қатор қўлайликларга эга. Унинг негизиде алоҳида нашриётнинг очилиши нур устига аъло нур бўлди.

Яқинда босма юзини кўрган «Ёруғ хаёл» деб номланган шеърий тўпلام ҳам шу ерда чоп этилди. Оналик ва болаликни мадҳ этувчи бу китоб ўқувчиларга манзур бўлмоқда.

Кутубхона нашриёти жорий йилда яна талайгина китобни чоп этишни режалаштирди.

Акбар ЙҮЛДОШЕВ

Маълумки, Президентимизнинг «2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури тўғрисида»ги Фармони эълон қилинганига кўп муддат бўлгани йўқ. Ҳозирда мазкур Фармон ижросини таъминлаш йўлида амалий ишлар олиб боришмоқда. Хусусан мактабларни замонавий компьютер жиҳозлари билан таъминлаш борасида Хитой Халқ Республикасининг SNTIK корпорацияси билан ҳамкорлик қилинмоқда.

МАКТАБ ТАЪЛИМИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДА

Республика Халқ таълими вазирлиги томонидан ўрта умумтаълим мактабларини замонавий компьютерлар билан жиҳозлаш, ёш йигит-қизларнинг компьютерларда бемалол ишлаш олишларини таъминлаш мақсадида муайян ишлар амалга оширилмоқда. Масалан 2004 йил бошида республикамиздаги мактабларда 5 минг 379 та компьютер синфлари ташкил этилган бўлса, йил охирига келиб бу кўрсаткич 5 минг 796 тани ташкил этди. Шундан 1 минг 759 таси замонавий компьютер синфларидир.

Жорий йилда эса мактабларда 902 комплект ўқув компьютерлари ўрнатиш режалаштирилган. Бу борада Халқ таълими вазирлиги томонидан Осиё Тараққиёт банки, Жа-

нубий Корея, Япония, Германия, Австрия ва Хитой давлатлари билан ҳамкорлик ишлари олиб боришмоқда. Ана шу алоқалар натижаси ўлароқ Республика Халқ таълими вазирлигида ўтказилган тадбирда Хитой Халқ Республикасининг SNTIK корпорацияси томонидан 21 та Пентум -4 русумли компьютерлар умумтаълим мактабларига тўхфа этилди.

Тадбирда SNTIK корпорацияси билан Халқ таълими вазирлиги ўртасида Ўзбекистон мактабларини компьютерлар билан таъминлаш лойиҳаси ҳам имзоланди. Ушбу лойиҳага асосан республикамиз мактабларига яна икки минг комплект компьютерлар келтирилиши кўзда тутилган.

Бунинг учун изланиш ва сайёҳаракатлар ўтган йилда бошланган эди. Республика эндокринология институти мутахассислари билан яқин ҳамкорликда иш бошлаган тадбиркорлар янги — «Йодочар» маҳсулотини ишлаб чиқара бошлади. Ушбу флаконларда тайёрланган маҳсулот тузлаги йод миқдорини аниқлашда қўл келиб, ҳар биримизнинг саломатлигимизни мустаҳкамлашда, таомга ишлатиладиган тузларимизнинг йодланганлигини аниқлашда муҳим аҳамият касб этади.

идишларга қадоклашни амалга оширдик. Албатта, келгусида мана шундай қадокланган ош тузларимизни хорижий давлатларга ҳам экспорт қилишни режалаб турибмиз.

Замонавий дастгоҳ ва ускуналар қувватидан, уни бошқараётган малакали кадрлар маҳорати ва куч-ғайратидан унумли фойдаланаётган тадбиркорлар ҳозирда ишлаб чиқараётган ош тузининг намлик даражасини янада камайтириш устида изланишмоқда. Бунинг учун эса хориждан янги қуриш линиясини келтириш режаланган.

Тошкент Давлат педагогика университетида расмлар кўргазмасини ташкил этиш яхши аънамага айланган. Бу сафарги экспозиция эса истеъдодли педагог-рассом Баҳром Тожиев ижодига бағишланди.

ИЖОДИЙ ҲИСОБОТ

Мана ўттиз йилдирки, бу ижодкор шу олий ўқув юрти Бадий графика факультети «Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси» кафедрасида фаолият кўрсатиб келмоқда.

Айни вақтда у тасвирий санъатнинг қаламтаъсир ва рангтаъсир йўналишида баракали ижод қилиб, кўпга асарлар яратди.

Педагог-мусаввирнинг манза-

ра, натюрморт жанрларида чизган картиналари асосида уюштирилган кўргазма экспонатларга бой. Бу ижод намуналаридан бир нечтаси ҳатто Германия, Швеция каби чет мамлакатларда ҳам намойиш қилинган.

Янги кўргазма университет профессор-ўқитувчилари ҳамда талабаларида қизиқиш уйғотди.

Аббос АҲМЕДОВ

МУСАВВИРНИНГ ШАХСИЙ
КЎРГАЗМАСИ

Замонавий санъат марказида таниқли рассом Чори Бекмиров ижодига бағишланган шахсий кўргазма иш бошлади.

«Янги йил калейдоскопи» деб номланган кўргазмада рассомнинг олтидан ортик натюрморт, портрет, манзара ва тематик композициялари намойиш этилди. Чорибек Бекмиров Қашқадарё вилоятида туғилиб, ўзи улғайган юртининг гўзал манзараларини ҳам ўз асарларида тасвирлаган. Рассом бутун қалб кўрини бериб яратган «Инсон туғилиши» деб номланган асарини фахр билан тилга олади.

— Инсоннинг туғилиши ҳам бир мўъжиза ҳисобланади, — деди ижодкор. — Шунинг учун мазкур асарини ҳам бошқаларига ўхшамайдиган ва ўзимнинг ички туйғуларимни боғлаб яратганман.

Рассомнинг асарлари Ўзбекистон Давлат санъат музейи, Бадий кўргазмалар дирекцияси, Ўзбекистон тасвирий санъат галерияси ва Москва, Лондон, Бельград, АҚШ, Жанубий Корея, Япония каби давлатларда чоп этилган хусусий тўпламларида ҳам муносиб ўрин олган.

Рассом самарали меҳнати учун Ўзбекистон Бадий академияси дипломи ва Камалиддин Бехзод номлиги миллий рассомчилик ва дизайн институтининг дипломи билан тақдирланди.

Алоуддин ҒАФФОРОВ,
«Туркистон-пресс»

Кичик ва ҳусусий бизнес

ЯНГИ МАҲСУЛОТ
ЧИҚАРИШМОҚДА

Пойтахтимизда ўз маҳсулотлари — йодланган ош тузлари билан харидорини топган, бозорда муносиб ўринга эга бўлган «Орзу ош тузи» жамоаси жорий йилда янги маҳсулот турини ишлаб чиқаришни йўлга қўйди.

Ўтган йилда ишлаб чиқараётган уч турдаги ош тузларимизнинг сифатини ошириш баробарида йодланиш даражасини кўтаришга эришдик, — дейди корхона раҳбари Абдураҳим Мираҳмад, — натижада маҳсулотимизнинг сақланиш муддати уч ойдан бир йилга узайтирилди. Шунингдек, қадоклаш ашёларимизни ҳам янгилашга муваффақ бўлдик. Энг муҳими, харидорларимизга қўлайлик яратиш, маҳсулот сифати ва рақобатбардошлигини ошириш мақсадида янги маҳсулот — пластмасса

усулда — пластмасса идишларга қадоклашни амалга оширдик. Албатта, келгусида мана шундай қадокланган ош тузларимизни хорижий давлатларга ҳам экспорт қилишни режалаб турибмиз.

Замонавий дастгоҳ ва ускуналар қувватидан, уни бошқараётган малакали кадрлар маҳорати ва куч-ғайратидан унумли фойдаланаётган тадбиркорлар ҳозирда ишлаб чиқараётган ош тузининг намлик даражасини янада камайтириш устида изланишмоқда. Бунинг учун эса хориждан янги қуриш линиясини келтириш режаланган.

Бунинг учун эса хориждан янги қуриш линиясини келтириш режаланган.

Шарифа ИЛЁСОВА

СУРАТЛАРДА: қадокловчилар Дурдона Содиқова ва Муҳайё Неъматова олий навли ош тузини пластмасса идишларга қадокламоқда; «Йодочар» билан Ош тузининг йодлангани бир зумда аниқлаш мумкин», — дейди лаборатория ходими Дилноза Эгамбердиева; корхонанинг янги маҳсулоти харидорларга қўл келади.

Ҳақимжон Солиҳов олган суратлар.

ЎЗБЕКИСТОН-ГРЕЦИЯ:

ДЎСТАЛИК

МУСТАҲКАМЛАНМОҚДА

Ўзбекистон ва Греция халқларини азалий дўстлик муносабатлари боғлаб туради. Эндиликда ушбу ришта-лар янги даражага кўтариладиган бўлди: Ўрта Ер денгизи соҳилида жойлашган ушбу мамлакат парламентида «Греция-Ўзбекистон» махсус гуруҳини тузиш ҳақида қарор қабул қилинди.

Мазкур парламент гуруҳи икки давлат қонунчилик ҳокимиятлари ўртасидаги муносабатларни янада ривожлантиришга хизмат қилади. «Янги демократия» партияси вакили Георгиас Сурлас раис этиб сайланган ушбу гуруҳ таркибининг турли партиялардан 21 вакил ташкил қилди.

«Жаҳон» АА

Шарқ дурдоналари

ОЗ-ОЗ ҲАҚИДИ
ДОМО БЎЛУР...

● Пархезгарда уч фазилат бор: ёмонлар билан бирга ўтиришдан сақланади, ғийбат ва ёлғондан узоқ юради, ўзи шубҳаланган нарсаларни ҳаром ҳисоблаб шубҳаси тарқалмагунча уларга яқинлашмайди.

● Бағритошда уч аломат бор: заифларга раҳм қилмайди, оза қоникмайди, ҳар қанча насиҳат берсалар қабул қилмайди.

● Вафолик кимсада уч фазилат бор: ибодат, садақа ва (ўзгалар) гуноҳини яширади — шуларнинг ўзи унинг сидқидиллигидан нишонандир.

● Фосикда уч аломат бор: бузуқликни севади, ўзгаларга зиён-заҳмат етказиши, ҳақ йўлдан юрмайди.

Байт:
Оғзига келганин демак
нодоннинг иши,
Олдига келганин емак
ҳайвоннинг иши.

● Ҳаё-иффат — йўқолмас хусн.

● Абу Али ибн Сино айтади: — Инсонда доим турадиган хусн ва латофат — ҳаё ила иффатдир. Ҳаёсиз юз жонсиз жасад кабудир.

● Сукрот ҳаким дейди: — Хотинларнинг энг гўзали ҳаё ва иффат пардасига ўралганларидир.

● Ҳаё дилни равшан қиладурган бир нурдирки, инсон ҳар вақт шу маънавий нурнинг зиёсига муҳтождир. Иффатнинг пардаси, виждоннинг ниқоби — ҳаёдир.

● Ҳаё пардаси ила ўралмиш инсонларнинг иффат пардаси йиртилмас. Бу чодир шундай муборақдирким, анча-мунча шундай хотоларни беркийтиб Ҳаё қилур.

Байт:
Дурга садаф бўлмаса
парда-ю баласари,
Қатра сувга кўшилиб
кетарди ҳалос.

● Дўстнинг васли кўрар кўзаларга роҳат беради, чунки ошиқ машуқага яқин бўлмаса роҳат топмайди ва шод бўлмайди.

● Агар дўстим кўп бўлсин десанг, ҳеч кимга душманлик қилма, ўзинга ортик орк берма, мактанма ва ўзингни бировдан ортик санам!

● Дўстлар яхшироғи ҳар вақт ҳамдамларни ўз шафқати соясида турар ва қарам эшигини улар юзига очиб кўяр, тилакларини ва ҳолатларини юзага чиқарар.

● Оқил киши донога, олижаноб, ростгўй ва хушхўйга дўст бўлур, хиёнаткор ва фосикдан қочар.

● Дўст кишини бир йилда ҳам топиш осон эмас, аммо уни бир лаҳзада йўқотиб қўйиш мумкин.

Икки лаб бир бўлса,
ҳаттоки нафас,
Улар орасидан
осон ўтолмас.

Кўздек бир-биринга
бўлма тескари,
Лаблардек иттифок
бўлгил аскари.

Навоий ўзбек адабиётига беш мукамал ва оригинал дostonдан иборат «Ҳамса»ни яратиб ҳам тарихда улкан из қолдириши мумкин бўлган «Гениал шоир» эди. Лирикада ўнлаб жанр ва юзлаб газаллар яратган «Ҳазал мулкнинг султони» эди, деб таъкидлаганди. Мақсуд Шайхзода. Навоийни ўспиринлик чоғларида кўриб, унинг:

Оразин ёпғоч кўзимдин сочилур
хар лаҳза ёш,
Бўйлаким пайдо бўлур юлдуз
ниҳон бўлгач кўёш
байти билан бошланадиган биргина газалига «Ўз даврининг маликул каломи» (Навоий) бўлган Мавлоно Лutfий: «Мумкин бўлганда эди, сенинг ушбу газалинга бутун умр бўйи ёзган 12 минг байтдан иборат ашъорини алмашган бўлур эдим», деб юксак баҳо берган эди.

Навоий тилшуносликка оид «Муҳокаматул луғатайн», адабиётшуносликка оид «Мезонул авзон», «Маҷолисун нафоис», тарихга оид «Тарихи мулуки аҷам», «Тарихи анбиё ва Ҳукамо» ва бошқа соҳаларга оид «Маҳбубул клуб», «Ҳамсатул — мутахаййирин», «Вақфия», «Муншоат» каби асарларини ҳам яратганки, бутун жаҳон адабиётида ҳам бундай серқирра ва сермаҳсул ижодкорни топиш қийин.

Алишер Навоийнинг тили бой, маҳорати улкан. У бир сўзини иккинчи бор такрорлаганда унинг синонимидан ўзлашган сўзми — ўша даврининг илгор китобхонларига тушунарли бўлса-да, оддий китобхонларга тушунарли бўлиши учун луғатлар тузила бошланган. Ҳатто, биринчи луғат Алишер Навоий яшаган даврдаёқ Хиравий томонидан яратилган.

Кейинги даврларда ҳам баъзи давлатларда айрим муаллифлар томонидан «Абушқа», «Синлоҳ» каби Навоий асарларини ўрганиш учун махсус луғатлар яратилган.

Биз ўрганаётган «Мажмуа-ул луғат» эса, XIX аср охирида яратилган қўлёзма бўлиб, Алишер Навоий асарларидаги адабий сўзларнинг туркийча, баъзан форс-тожик изоҳидир.

Ушбу луғат ҳозирча топилган ягона нусха бўлиб, у Фанлар академиясининг Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти фондида ҳам, Фанлар академиясининг Ҳамд Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институти фондида ҳам учрамайди. Луғатнинг муаллифини аниқлаш олмадик. Биринчидан, тахминимиз: муаллиф камтарлик қилиб ўз номини қўймагандир, асар номидан ҳам мажмуа-жамланма-ку! (мажмуа-жамланма-тўплам). Машҳур луғатлардан танлаиб олинган. Иккинчидан, луғатда ҳар бир ҳарфдан кейин жўй қолдирилган бўлиб, сўзлар билан тўлдириб, асарни тугатмоқчи бўлган бўлса керак. Асарнинг муаллифи кимлигидан қатъи назар ҳар соҳада — адабиёт, фанда ҳам, диний илмларда ҳам ўта билимдон бўлганлиги маълум. Буни биз у фойдаланган луғатларнинг ранг-баранглигидан, изоҳланаётган сўзларнинг маълум ва машҳур адиблар томонидан ишлатилган намуналарининг кенглигидан ҳам билса бўлади. «Мажмуа-ул луғат»да келтирилган арабий сўзларнинг Алишер Навоий асарларида кенг қўлланилганлигини мисоллардан билса бўлади.

Ўз адабий ва илмий ижодида ўша даврда ишлатилган ва ўша давр кишилари

учун тушунарли бўлган барча сўзларни моҳирона қўллаган Алишер Навоий асарларининг тили барча туркий халқлар учун ҳам тушунарли бўлмаган. Чунки, улуг адиб Хиротда, яъни Хуросонда яшаб ижод этган. Ўша даврда Мовароуннаҳрда яшаб ижод қилган шоирларнинг тили (масалан, Заҳриддин Муҳаммад Бобурнинг тили) бизга тушунарлироқдир. Шу сабабли, ўша замонларданок, Навоий асарларининг тилини изоҳловчи сўзликлар-луғатлар тузила бошланган.

Бундай луғатлар тузиш Навоий замонидан то шу кунгача ҳам давом этиб келмоқда. Луғатлар асосан, форсий-арабий сўзларни туркий тилга, арабий-туркий сўзларни форсий тилга изоҳлаш учун яратилган.

Бугун биз назарда тутаётган асар «Мажмуа-ул луғат» эса, арабий сўзларнинг форс-тожик ва туркий шоирлар ижодида кенг қўлланилганларининг изоҳидан иборатдир. «Мажмуа-ул луға-

Алишер Навоий таваллудининг
564 йиллигига

УЛУҒ
МУТАФАККИР
АСАРЛАРИНИНГ
НОЁБ ЛУҒАТИ

Ўзбек тили ва адабиётининг асосчиларидан бири улуг мутафаккир Алишер Навоий серқирра ижодкордир.

шини илҳод билгил. Яъни тавҳид сўфийликнинг сир-асрорини билиш учун биринчи гада шарият аъмолларига қарши бормаслик, ундан юз ўгирмаслик шарт дегани.

«Ихфод» — фарзандзодалар, бу маънига Амир Навоий келтурубдур, Ҳазрат Расулнинг наътидаки:

Қачонким валад бўлса
Одам сенга,
Бас ихфод эрур ўзгалар
ҳам сенга.

Мазкур байтдан биламизки, улуг шоир Ҳазрат пайғамбаримиз Муҳаммад Салоллоху алайҳи вассаламга қарата: Қачонки Одам — Ота ҳам сенга валад-фарзанд бўлгани учун, барча инсонлар ҳам сенга фарзандзода — ихфод эрур, дейди.

«Балоғат» сўзига қуйидагича изоҳ беради: Сўзга яхши етушмоқ ва сўзини яхши махотибга яхши адо бирла баён қилмоқ. Бу маънига Амир Навоий ҳамдуллоҳга бандасининг оҳижалигин баён қилиб, ул дурри дарё фасоҳатнинг Ҳамди Оллоҳга ўзларин оҳиж кўрсатмоғин келтурубдурки:

Чун киноят зубдаси
ожиб кўруб ўзун,
Ҳамд айтолмас анга
балоғат билан сенга.
Кўшимча изоҳ беришга тил ожизлик қилади.

«Барзах» дея икки нимарсаннинг орасига хоил бўлган нимарсани айтурлар. Масалан: қабри, дунё ва охиратнинг ўртасида воқеага, ёки аъроғки, беҳиш ила дўзахнинг ўртасида хоилдур, бу маънида Амир Навоий «Искандарнома»да Нушеровнинг адолат дастирлиг ўлғонига келтурур:

Анушервон гарчи
кофир эди,
Вале адл зотиға
зохир эди,

Ўрун гарчи кофирга дўзахдурур,
Анинг адлидин ўрни барзах эрур.
«Бабр» сўзининг қўлланишига мисол тариқасида қуйидагича изоҳ беради. Бабр-жонивордир, даррандадир. Амир Навоий келтурур, шикорнинг таърифида

Ҳақи бабр уруб, гоҳи
шер ўлдуруб,
Ва гар фил-гург ўлдуруб ўлдуруб.

«Бахур» — хушбўй дегани, бу маънига Амир Навоий «Сабъай сайёра»да Баҳромнинг шанба куни газали мушкбу ила гунбази мушқанда боди мушқом ичғонид келтурур:

Ичилур эрди мушқбу бода,
Мушқанбар бахур омада.

Хуллас, «Мажмуа-ул луғат» оддий луғатлардан фарқ қилиб, келтирилган сўзларнинг шоирлар ижодида қайси маънода қўлланиши, сўзларнинг шоир дунёқарашидан тугган ўрни, шоир фалсафаси қабиларни ёритиб беради.

Биз мазкур асарда номлари зикр қилиниб, асарларидан намуналар келтирилган ўнлаб шоирлардан фақат Алишер Навоий ижодида қўлланган арабий сўзларнинг баъзилари ҳақида тўхталиб ўтдик. Улар анчагина бўлиб, мазкур мақола имкониятидан кенгрокдир. Алишер Навоийдек даҳо шоирнинг асарларини таҳлил қилувчи, улардаги сўзларни изоҳловчи асарлар кўпгина.

Мазкур «Мажмуа-ул луғат» шулардан биридир. Уни таржима ва таҳлил қилиш навбатдаги вазифамиздир.

Самад ХҲЖАНОВ,
2-Тошкент Давлат
тиббий институтини
катта ўқитувчиси.

Мағбурлар

НАВОЙИҲОНЛИК КЕЧАСИ

Буюк мутафаккир, газал мулкнинг султони Алишер Навоий таваллудининг 564 йиллиги шаҳримизда кенг нишонланмоқда. Турли хил тадбирлар, ижодий учрашувлар, мушоиралар ўтказилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейида ҳам Навоийхонлик кечаси бўлиб ўтди.

Кечада академик Азиз Каюмов Навоий талқинидаги «Сафар дар Ватан», филология фанлари номзоди Юсуф Турсу-

нов «Муншоат»даги янги мактублар мавзуларида сўзга чиқдилар.

Шунингдек, филология фанлари номзоди Маъмура Рашидова, илмий ходимлар Бахтиёр Тоиров, Фотима Икромова, Шарофат Ҳасановлар Алишер Навоийнинг нодир қўлёзмала-

лар хусусида тўхтади.

Навоийшуноса олима Суйима Фаниева, филология фанлари доктори Наим Каримов, филология фанлари доктори Собир Мирвалиев Навоий ҳаёти ва ижоди ҳақида ўзларининг фикр-мулоҳазаларини билдирдилар. Шунингдек Алишер Навоийнинг таваллуд кунини муносиб нишонлаш, олий ўқув юрталарида, коллеж, лицей ва мактабларда навоийхонлик кечаларини жонли ўтказишга эътибор қаратиш кераклигини таъкидладилар.

Гулчеҳра ДУРДИЕВА

